

УДК 340.134:347.249

Р. С. Кірін

ПРОБЛЕМИ КОДИФІКАЦІ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО НАДРА

20 років тому (27.07.1994 р.) було прийнято Кодекс України про надра (далі – КУпН), спрямований на врегулювання суспільних правовідносин із метою забезпечення таких явищ: 1) раціонального, комплексного використання надр для задоволення потреб у мінеральній сировині та інших потреб суспільного виробництва; 2) охорони надр; 3) гарантування під час користування надрами безпеки людей, майна та навколишнього природного середовища; 4) охорони прав і законних інтересів підприємств, установ, організацій та громадян. Це дало відлік новітній історії розвитку законодавства про надра (далі – ЗпН) незалежної й суверенної України.

Однак, як не прикро, слід констатувати: якщо на початку 1990-х рр. наша держава була серед перших на теренах колишнього СРСР, хто прийняв відповідний закон (кодекс) про надра, то через двадцять років ми опинилися в когорті останніх, хто так і не спромігся реформувати цей блок національного законодавства. Навіть наявність більше ніж 30 змін і доповнень до чинної редакції КУпН не можуть принципово оновити ні його форми, ні змісту.

Чинний КУпН 1994 р., безумовно, відіграв позитивну роль на початковій стадії перебудови економіки завдяки закладеним у його основу принципам приналежності надр українському народу, дозвільного та платного характеру надрокористування тощо. Проте об'єктивні реалії, накопичений досвід і нагальні потреби вимагають відповідного реагування законодавця в напрямі закладення сучасного правового фундаменту в будівлі новітньої мінерально-сировинної політики України.

Розглянувши ситуацію, що склалася у сфері використання надр, проаналізувавши ЗпН, Рада національної безпеки і оборони України відзначила наявність системних проблем, які становлять реальну загрозу економічній безпеці держави. Зокрема, у рішенні надано загальну характеристику недосконалості чинного ЗпН, яке не відповідає потребам сьогодення, стримує розвиток галузі, створює передумови для нераціонального використання надр та поширення корупції в цій галузі [1].

Теоретичною основою досліджень у галузі вітчизняного надроправа й гірничого права є праці В.І. Андрейцева, Г.І. Балюк, А.Г. Бобкової, М.О. Вебер, А.П. Гетьмана, О.А. Грицан, І.М. Козьякова, М.В. Краснової, О.В. Леонової, О.Ю. Макаренка, Н.П. Медведєвої, О.М. Олійника, С.В. Разметаєва, Ю.С. Шемчушенка, О.П. Шем'якова, В.К. Філатової, І.В. Хохлової та інших учених, які тією чи іншою мірою торкалися широкого сегмента надроправових і гірничих відносин. Проте питання вирішення проблем кодифікації ЗпН залишається в переліку таких, що потребують додаткових теоретичних аргументів і формулювання реальних практичних пропозицій.

Метою статті є дослідження кодифікаційних проблем ЗпН, обґрунтування еколого-господарської доктрини кодифікації галузей законодавства, у яких до господарської діяльності залучено природні ресурси – об'єкти права власності українського народу, формулювання пропозицій щодо форми та змісту нового кодифікованого акта ЗпН.

Як справедливо зазначає професор Г.І. Балюк, з огляду на поняття, завдання, зміст, види й очікувані результати кодифікації екологічного законодавства (далі – ЕЗ) можна сформулювати такі критерії: 1) стабільність ЕЗ; 2) внутрішня єдність ЕЗ; 3) максимальна відповідність системи ЕЗ системі екологічного права; 4) наявність практики застосування ЕЗ та її узагальненість; 5) наукова обґрунтованість кодифікації ЕЗ (тобто наявність наукової концепції формування нового ЕЗ). Усі наведені критерії в Україні відсутні, а отже, за таких умов розробка Екологічного кодексу України є довготривалим і складним процесом. Однак настільки ж явним є також те, що в крайньому разі два останні критерії не лише можуть, а й повинні цілеспрямовано формуватися вже зараз [2, с. 160].

На цілком логічну думку професора А.П. Гетьмана, за значної палітри актів ЕЗ прийняття Екологічного кодексу України як форми кодифікованого акта є недоцільним, оскільки він не зможе об'єднати вже наявні кодекси й закони через свою спорідненість за формою з останніми. Таке об'єднання можливе лише у формі Кодексу законів України про довкілля. Безумовно, воно не буде механічним, а матиме змістовне наповнення принциповими положеннями існуючих кодексів і законів екологічного спрямування та надасть можливість створити єдине законодавче підґрунтя для подальшої законотворчої та правозастосовної практики [3].

Професор Б.Д. Ключік вважає, що розвиток гірничого законодавства може здійснюватися за такими напрямками гірничих правовідносин: 1) блок кодифікованих законодавчих актів у сфері надрокористування, у тому числі інтегральні закони; 2) блок законодавчих актів про базові гірничодобувні галузі, що потребують особливого правового регулювання; 3) блок законодавчих актів про закріплення права власності на надра й видобуті корисні копалини, визначення прав та обов'язків власників надр і захист прав власності; 4) блок законодавчих актів про правове становище й організаційні форми підприємницької діяльності в гірничодобувних галузях; 5) блок законодавства про систему органів управління, контролю й нагляду за використанням надр, а також органів, відповідальних за охорону довкілля під час розробки надр; 6) блок законодавства про вдосконалення управління відносинами надрокористування; 7) блок законодавства про стимулювання іноземних інвестицій і регулювання інвестиційної діяльності у сфері геологічної розвідки та надрокористування; 8) блок законодавчих актів про плату за користування надрами; 9) блок законодавства про облік запасів надр та їх охорону, покликаний систематизувати облік і реєстрацію робіт із вивчення й освоєння надр.

Подібний підхід до концептуальних засад кодифікації гірничого законодавства та ЗпН, на наш погляд, містить низку принципових заперечень. По-перше, наголошуючи на необхідності прийняття кодифікованих законодавчих актів інтеграційного характеру, Б.Д. Ключік підкреслює тенденцію до необґрунтованого плюралізму в регулюванні сфери відносин, що розглядається, адже навряд чи можна визнати доцільною наявність кількох кодексів в одній галузі законодавства. По-друге, пропонуючи блоки законодавчих актів у певних галузевих інститутах, дослідник штучно позбавляє кодифіковані акти відповідного кодифікаційного матеріалу. Крім того, навіть підгалузєва множинність законів об'єктивно послаблює єдність правового групування, роблячи його менш стійким, і фактично провокує

декодифікаційні процеси. По-третє, слід визнати, що наведені блоки законів переважно не в усіх напрямках охоплюють загальну частину предмета регулювання, тоді як ні особлива, ні спеціальна його частини в концепції не представлені [4].

Професор Є.І. Панфілов, розкриваючи авторське бачення концепції гірничого законодавства, стверджує, що для подальшого вдосконалення необхідно, по-перше, узаконити його як самостійну сферу в правовому полі, а по-друге, представити зводом взаємопов'язаних законів, засадничим серед яких стане Гірничий кодекс. Відповідно до цього має бути сформовано пакет законів із гірничого права. До них слід віднести такі закони: про вивчення надр; про ліцензування користування надрами; про нафту й газ; про розвиток вугільної промисловості; про мале гірниче підприємництво; про раціональне використання та охорону надр; про спеціальний податковий режим під час користування надрами; про екологічну безпеку надр та надрокористування тощо. Завершуючи виклад концепції, згаданий автор наголошує на доцільності розробки Гірничого статуту – узагальненого зводу правових норм прямої дії, правил і вимог, що постають із прийнятих нормативних правових актів як у галузі гірничого виробництва, так і суміжних із ним інших виробництв. Вони мають визначити правовий стан гірничих організацій, їх функції, права, обов'язки, форми й способи взаємовідносин з іншими організаціями, міру персональної відповідальності кожної юридичної особи за виконання покладених на неї функцій. Слід об'єднати та звести в один нормативний правовий документ вимоги й правові норми, які містяться в численних, іноді суперечливих, законодавчих і підзаконних актах (міжгалузевих, галузевих правилах, інструкціях, вказівках, керівництвах тощо) і регламентують усю сукупність гірничих відносин, що виникають під час вивчення, освоєння, використання та охорони надр. За попередніми оцінками Гірничий статут займе 10–12 томів, які відобразатимуть усі види, стадії та етапи користування надрами [5].

Не важко помітити у викладеному аналогії з попереднім дослідником, як і в роботах інших зарубіжних правників у сфері надрокористування та гірників у сфері правового регулювання використання надр [6–15]. Численні заглиблення в проблематику галузей важкої промисловості безумовно свідчать про актуальність питання, що розглядається, проте вважаємо більшість із них навіть не концептуальними, а такими, що викладені поверхово, із черговим підняттям відомих проблем і практичною відсутністю пропозицій щодо їх вирішення.

З іншого боку, слід визнати, що сучасний законодавець України не бачить сенсу й потреби в кодифікації ЗпН, продовжуючи приймати розрізнені акти замість єдиного. Можна погодитися з В.М. Барановим, який стверджує, що в перехідний період доцільно готувати та приймати не численні окремого (вузького) спрямування закони, а вагомні кодифікаційні акти, які повноцінно регулюватимуть великі сфери суспільних відносин. Нехай вони будуть недовговічними, проте за такої законодавчої політики еволюція завершиться швидше [16, с. 175].

Водночас багато природоресурсних підгалузей права досі залишаються несистемними, хоча гостро потребують систематизації. Великі блоки нормативно-правових актів не виконують повною мірою свої регулятивні функції лише через власну розосередженість, заплутаність і колізійність, а багато підгалузей та

інститутів права взагалі не мають єдиного адекватного, системотворчого законодавчого акта, що реально гальмує остаточне формування й розвиток таких галузей, підгалузей та інститутів права, як надроправо, гірниче право, геологічне право, підземне право тощо.

Обґрунтовуючи необхідність прийняття Господарського кодексу України, академік В.К. Мамутов справедливо зазначає, що потреба в ньому виникла у зв'язку з розвитком економіки, її новою якістю, ускладненням, що обумовлюється розвитком виробничих сил, технічним прогресом, поширенням нових технологій у виробництві та господарському обігу [17, с. 9–10]. Усе зазначене притаманне також більшості видів господарської діяльності, які пов'язані з використанням природних ресурсів, насамперед надр – найскладніше доступних, наднебезпечних на всіх стадіях користування, найбільш ресурсоемних і водночас значущих, найменш прогнозованих, таких, що зазнають космічного, техногенно-екологічного та ендопланетного впливу з катастрофічною, як правило неконтрольованою, реакцією на нього. Відтак проблеми кодифікації ЗпН набувають статусу пріоритетних для вирішення, проте слід враховувати при цьому надзвичайно важливий висновок, який запропонував професор Р. Кабріяк щодо підпорядкування розвитку кодифікації закону циклічності, згідно з яким виділяються чотири фази: 1) період створення кодексу; 2) період дії кодексу; 3) період кризи кодексу; 4) період реформи кодексу [18, с. 113]. Характеризуючи фазу кризи кодексу, вказаний дослідник відзначає, що явище «старіння» кодексів найбільш виразно проявляється сьогодні, якщо зважати на гіпотезу прискорення історії, прискорення соціальних і технічних процесів, від яких право намагається не відставати. Наприклад, з моменту внесення до Національної асамблеї Кодексу законів про охорону навколишнього середовища до моменту його розгляду пройшов такий час, що встигло з'явитися сім нових законів у цій сфері [18, с. 183]. Натомість період реформ – рекодифікація, що розглядається як дещо інше, ніж кодифікація, може здійснюватися лише з урахуванням уже чинного кодексу та неминуче викликає труднощі психологічного (недоторканість «символів») та технічного порядку [18, с. 201]. Під час рекодифікації (повторна кодифікація), на відміну від первинної кодифікації, слід передбачити повний і точний набір перехідних положень, покликаних полегшити заміну старого кодексу новим. Крім того, вибір методу кодифікації між рекодифікацією-компіляцією та рекодифікацією-реформою, тотальною чи поетапною, залежить від різних факторів впливу, як внутрішніх, так і зовнішніх [18, с. 204]. Нарешті, Р. Кабріяк зупиняє свій вибір на тотальній рекодифікації-реформі, здатній привести зміст і форму кодексу до внутрішньої гармонії, адаптації старого кодексу до нових реалій та адекватності зовнішньому світу [18, с. 207, 211].

Дійсно, зміст і форма якнайповніше характеризують стан кодифікованого акта, де зміст виражає єдність частин, зв'язків, рис, що складають кодекс, а форма – спосіб їх зв'язку, систему внутрішньої організації, спосіб упорядкування та існування змісту. При цьому зміст і форма знаходяться в нерозривній єдності: форма кодексу є змістовною, а його зміст – завжди оформленим. Зміна змісту тягне за собою зміну форми, і навпаки. Однак зміст кодексу є більш рухомим, оскільки відображає сторону буття, що змінюється, суперечливу у своїй основі, тоді як форма

виражає стійкість кодексу, його якісну визначеність. Водночас взаємовідносини змісту й форми характеризуються як їх єдністю, так і протиріччями й конфліктами між ними.

Підсумовуючи проблеми взаємодії змісту та форми кодексу на засадах історико-філософських положень, зазначимо таке: 1) єдність змісту й форми кодексу є відносною, скороминущою, під час розвитку обов'язково виникають конфлікти й протиріччя між ними, у результаті чого з'являється невідповідність між змістом і формою; 2) проблема вирішується «скиданням» старої та виникненням нової форми, адекватної змісту, що змінився; 3) вирішення протиріч між змістом і формою кодексу може відбуватися різними шляхами: від повного відкидання старих форм, що перестали відповідати новому змісту, до використання цих старих форм змістом, що істотно змінився, проте і в цьому разі форма не залишається колишньою, її має бути реформовано, модифіковано, пристосовано до нового змісту; 4) протиріччя між змістом і формою кодексу існує також тоді, коли вже є нова форма, що надає розвитку його змісту широкі можливості, проте сам зміст ще не здатний достатньою мірою їх реалізувати; у цьому разі протиріччя між змістом і формою кодексу вирішується шляхом «переробки», збагачення змісту в напрямі, що забезпечує реалізацію всіх тих можливостей, які надає йому нова форма; 5) виникнення, розвиток і подолання протиріч між змістом і формою кодексу, боротьба змісту та форми (взаємопереходи змісту й форми, «наповнення» старої форми новим змістом, зворотна дія форми на зміст тощо) – важливий компонент розвитку галузі законодавства та права.

Переходячи до форми кодифікаційного акта ЗпН, слід звернути увагу на його назву, яка здатна, на наше переконання, охарактеризувати також його зміст і його форму. Більшість фахівців у галузі кодифікації справедливо визнає саме кодекс як особливий вид закону та основну форму вираження кодифікації. Проте досі залишається неоднозначним питанням розуміння терміна «кодекс» – нормативно-правового акта, що є результатом кодифікації. Останній здебільшого перекладається як «збірник законів», хоча слід згадати, що спочатку це слово утворилося від латинського «codex» – «книга», і лише пізніше для назви збірників розпоряджень римських імператорів стали використовувати термін «кодекс». У зв'язку із цим спірною є позиція науковців, які вважають неприйнятною ідею викладення правового матеріалу у формі «кодексу законів». Так, професор А.М. Мірошниченко вважає пропозиції професора В.І. Андрейцева та інших учених щодо Кодексу законів України про землю формою консолідації, а не кодифікації, що, на його думку, свідчить не про великий обсяг документа, а про низький ступінь систематизації нормативного матеріалу, про переважно механічне включення різних законів до єдиного акта [19, с. 96–98]. Подібне розуміння назви кодифікованого акта вважаємо недостатньо переконливим, адже фактично дискусія розгортається з приводу понять «збірник законів» і «книга законів», хоча в обох випадках мова йде, безумовно, саме про кодифіковані законодавчі акти. Так, можна було би сперечатися про співвідношення змістів таких форм, як Земельний кодекс України та Кодекс законів про землю України, проте ні нової редакції першого, ні проекту другого країна не побачила, тому питання, що розглядається, поки що не має перспектив увійти до розряду однозначних.

Натомість слід зауважити, по-перше, що якщо завдання створення «кодексу кодексів» є мрією юриспруденції, то чому б не зробити дійсністю «кодекс кодифікованих законів». Найбільш вдалим зразком останнього, на нашу думку, можна вважати Цивільний кодекс України, хоча при цьому його назва залишилася традиційною, сталою та, напевно, більш зручною, ніж «Кодекс цивільних законів України». Те саме можна сказати в ситуації з Кодексом законів про працю України та Трудовим кодексом України.

По-друге, застосування форми «кодекс законів» доволі часто буває і прийнятним, і виправданим. У цьому разі мова йде не лише про широке використання цієї назви в європейському законодавстві (Кодекс законів про будівництво та житло, Кодекс законів про захист прав споживачів, Кодекс законів про село та інші [18, с. 91, 98]), а й про те, що як різновид кодифікації законодавства формальна кодифікація полягає в об'єднанні в одному акті базового акта та актів, які змінюють і доповнюють його, без зміни змісту вказаних актів шляхом опублікування нового єдиного акта й відміни всіх попередніх актів. На відміну від реформи законодавства, подібна діяльність виключає будь-яку зміну змісту правових норм, проте змінює правотворчий та офіційний характер, що відрізняє її від простої консолідації. Відповідно, назва «кодекс» застосовується як результат законодавчих робіт (змістовно-формальної, класичної первинної кодифікації (термін наш – Р. К.)), а «кодекс законів» – як результат формальної кодифікації, коли акти зберігають свою дію та групуються згідно із джерелом їх походження (законодавча частина, регламентна частина тощо) [18, с. 98].

Окрім згаданих двох видів кодифікації, коли зміна в змісті права пов'язана зі змінами у формі (змінюється зміст, змінюється форма) та збереження змістовних аспектів права пов'язане зі змінами у формі (не змінюється зміст, змінюється форма), професор Ч. Варга з точки зору діалектики консерватизму й новаторства виділяє також третій вид, коли зміна в змісті права не пов'язана зі змінами у формі (змінюється зміст, не змінюється форма) [20, с. 260]. У такому разі йдеться про змістовну кодифікацію. Тобто з огляду на досвід європейської нормотворчої практики можна констатувати, що термін «кодифікація» застосовується в таких випадках: 1) нові норми вміщуються в нові статті; 2) нові норми вміщуються в наявні статті; 3) наявні норми вміщуються в нові статті.

У вітчизняній правовій науці кодифікація пов'язується лише з першим варіантом, коли нормативний матеріал упорядковується шляхом розробки нового змісту (його корінної переробки) декількох наявних нормативних актів і створення на їх основі єдиного юридично й логічно цілісного нормативного акта. Натомість у Європейському Союзі розуміння кодифікації занадто вільне: видання будь-яких нормативних актів органами Європейського Союзу (директив, постанов, інструкцій тощо). Французькі правники оперують поняттям «кодифікація» у вузькому й широкому розумінні: як процес створення класичних кодексів та як процес об'єднання нормативних актів у єдиний документ, де законодавчі норми фактично не переглядаються, усуваються лише протиріччя між ними, відсікаються застарілі положення тощо (консолідована кодифікація (термін наш – Р. К.)). Існує навіть позиція, коли об'єднання нормативних актів у єдиний збірник вважається коди-

фікацією. За таких обставин, з одного боку, різниця між видами систематизації практично стирається. З іншого боку, не можна сказати, що ця позиція є хибною, адже, як зазначалося вище, слово «кодекс» у перекладі означає «книга», відтак створення системного збірника нормативних актів правомірно називати кодексом. Однак слід визнати, що терміни «кодифікація» та «кодекс» вживаються здебільшого в спеціальному сенсі – як сукупність розрізнених правових норм, приведених у форму єдиного цілого.

Однак як під час первинної кодифікації, так і під час рекодифікації мають місце такі процеси: а) акумуляція й фільтрація реноваційним заміщенням (оновленням, відновленням) застарілих і таких, що не задовольняють за іншими критеріями, сегментів та елементів правової регламентації; б) перегруповання та інтегруюче системне вибудовування отриманої сукупності за певною багаторівневою й складно структурованою функціонально-логічною, синтаксичною та морфологічною схемою (моделлю, матрицею); в) зосередження матеріалу всередині знову сформованого таким чином єдиного, логічно цілісного, стійкого й системного нормативного правового акта (кодексу), що замінює в підсумку в певній галузі права (підгалузі, інституті, напрямі правового регулювання) суттєву частину нормативно-правової регламентації та реалізує галузетворчу (структуротворчу) функцію.

Отже, кодифікація ЗпН – найбільш ефективна форма його вдосконалення й систематизації. Вона супроводжується переробкою чинного законодавства, робить його внутрішньо узгодженим, звільняє від недіючих норм та норм, які фактично втратили чинність. Кодифікація, на відміну від інших форм систематизації, зачіпає і форму, і зміст норм ЗпН. У результаті дослідження виявлено фактори, на підставі яких визначаються межі кодифікації ЗпН. Під межами кодифікації ЗпН, на нашу думку, слід розуміти певні орієнтири, що визначають обсяг кодифікаційних робіт у сфері ЗпН. Саме предмет надроправа складає глибинну першооснову, тобто ґрунт для кодифікації ЗпН. У предметі закладено об'єктивну необхідність відособленої нормативної правової регламентації суспільних відносин. Предмет надроправа є основним фактором, що визначає межі кодифікації ЗпН. Поруч із предметом сфера дії надроправа є додатковим фактором, що визначає межі кодифікації норм ЗпН.

Таким чином, детальний аналіз зазначених факторів, зміст і форм чинних законодавчих актів у сфері використання, охорони й безпеки надр дали можливість сформулювати пропозиції щодо загальної рекодифікації в цій сфері у формі Кодексу законів про надра України, у якому знайшли б відображення також здобутки й конструкції міжгалузевої (федеративної) і внутрішньогалузевої (автономної) кодифікації.

Загальний план нової моделі кодексу пропонується в такому вигляді:

- Книга 1. Загальне надроправо.
- Книга 2. Договірне надроправо.
- Книга 3. Надроресурсне право.
- Книга 4. Геологічне право.
- Книга 5. Гірниче право.
- Книга 6. Підземне право.

- Книга 7. Геоенергетичне право.
- Книга 8. Морське надроправо.
- Книга 9. Надрохоронне право.
- Книга 10. Право безпеки надр.
- Книга 11. Економічне надроправо.
- Книга 12. Процесуальне надроправо.
- Книга 13. Відповідальність у надроправі.
- Книга 14. Міждержавне надроправо.
- Книга 15. Міжнародне надроправо.

Подальша конкретизація наведеного плану у внутрішній структурі має відбуватися за схемою «розділ – глава – стаття» з охопленням усього масиву відносин, що пов'язані з використанням, охороною й безпекою надр.

Еколого-господарська модель розділу «Гірниче право» на підгалузевому рівні може бути представлена в такому вигляді:

1. Загальна частина.
 - 1.1. Загальне гірниче право.
 - 1.2. Державне регулювання гірничої справи.
 - 1.3. Державне управління гірничою справою.
 - 1.4. Права та обов'язки гірничих надрокористувачів.
 - 1.5. Право власності в гірничій справі.
 - 1.6. Право користування природними ресурсами в гірничій справі.
 - 1.7. Договірне гірниче право.
 - 1.8. Право гірничої експертизи.
 - 1.9. Право гірничого аудиту.
 - 1.10. Страхове гірниче право.
 - 1.11. Економіко-правовий механізм гірничої справи.
 - 1.12. Право гірничого нагляду.
 - 1.13. Гірниче процесуальне право.
 - 1.14. Відповідальність за порушення гірничого законодавства.
2. Особлива частина.
 - 2.1. Гірничо-інформаційне право.
 - 2.2. Гірничо-геологічне право.
 - 2.3. Організація гірничої справи.
 - 2.4. Здійснення гірничої справи.
 - 2.5. Право розробки родовищ корисних копалин.
 - 2.6. Гірничо-енергетичне право.
 - 2.7. Акваторіальне гірниче право.
 - 2.8. Право охорони надр у гірничій справі.
 - 2.9. Право екологічної безпеки в гірничій справі.
 - 2.10. Право техногенної безпеки в гірничій справі.
 - 2.11. Право промислової безпеки в гірничій справі.
 - 2.12. Гірничорятувальне право.
 - 2.13. Припинення гірничої справи.
 - 2.14. Соціальне та трудове право в гірничій справі.

3. Спеціальна частина.

3.1. Міждержавне гірниче право.

3.2. Міжнародне гірниче право.

Розділ «Геологічне право» пропонується сформувавати за такими складовими:

1. Правові засади розвитку мінерально-сировинної бази України.
2. Правовий режим запасів і ресурсів державного фонду надр.
3. Право геологічного вивчення надр.
4. Правові засади державного управління в галузі геології та розвідки надр.
5. Правовий статус Державної геологічної служби України.
6. Правовий статус Державної комісії України по запасах корисних копалин.
7. Правові засади державної реєстрації та обліку геологічної діяльності.
8. Правові засади державної експертизи та оцінки запасів корисних копалин.
9. Економіко-правовий механізм у сфері геологічної діяльності.
10. Право державного геологічного контролю.
11. Юридична відповідальність у сфері геологічної діяльності.
12. Правовий режим геологічної інформації (геоінформаційне право).
13. Правовий режим геологічного картування України.
14. Правовий режим геофізичних досліджень (геофізичне право).
15. Правовий режим геологорозвідувальних робіт (геологорозвідувальне право).
16. Правовий режим дослідно-промислової розробки РКК.
17. Правове режим передачі РКК для промислового освоєння.
18. Правовий режим забудови площ залягання корисних копалин.
19. Правове становище першовідкривачів РКК.
20. Правове становище геологічної та маркшейдерської служб.
21. Правовий режим геологічних сховищ.
22. Правовий режим особливо цінних геологічних об'єктів.
23. Правова охорона надр під час геологічної діяльності.
24. Правове забезпечення екологічної безпеки геологічної діяльності.
25. Правове забезпечення промислової безпеки геологічної діяльності.
26. Міжнародне співробітництво у сфері геологічної діяльності.
27. Міжнародне геологічне право.

Література

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 03.02.2010 р. «Про заходи щодо підвищення ефективності державного управління у галузі геологічного вивчення і використання надр»: Указ Президента України від 03.02.2010 р. № 90/2010 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 8. – Ст. 381.
2. Балюк Г.І. Кодифікація екологічного законодавства України: сучасне розуміння та межі / Г.І. Балюк // Актуальні питання кодифікації законодавства України / за заг. ред. В.О. Зайчука. – Вип. 1. – К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2009. – С. 158–162.
3. Гетьман А.П. Кодифікація екологічного законодавства в юридичній науці: історія та сучасність / А.П. Гетьман [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nulau.edu.ua:8088/bitstream/123456789/1435/1/Getman.pdf>.
4. Клюкин Б.Д. Формирование Российского горного законодательства на основе законодательства о недрах / Б.Д. Клюкин // Законодательство и экономика. – 1995. – № 17–18. – С. 40–45; Клюкин Б.Д. Формирование нового горного права России / Б.Д. Клюкин // Журнал российского права. – 2001. – № 3. – С. 54–63.

5. Панфилов Е.И. Концепция горного законодательства России / Е.И. Панфилов // Промышленные ведомости. – 2004. – № 13–14(90–91). – С. 24–28.
6. Курский А.Н. О концепции Горного кодекса Российской Федерации / А.Н. Курский // Минеральные ресурсы России. – 1996. – № 5. – С. 37–40.
7. Курский А.Н. Законодательство о недрах: преимущества Кодекса перед Законом / А.Н. Курский // Нефть, газ и право: журнал правовой и коммерческой информации в области недропользования и энергетики. – 2002. – № 6. – С. 18.
8. Исааков Н.Ю. Состояние и тенденции развития российского законодательства о недропользовании / Н.Ю. Исааков // Нефть, газ и право: журнал правовой и коммерческой информации в области недропользования и энергетики. – 2002. – № 1. – С. 8–9.
9. Теплов О.М. Концепция законодательства о недрах / О.М. Теплов // Нефть, газ и право: журнал правовой и коммерческой информации в области недропользования и энергетики. – 2003. – № 1. – С. 4–5.
10. Боровинских А.П. Совершенствование законодательства Российской Федерации о недрах. Основные аспекты проекта Федерального закона «О недрах» (новая редакция) / А.П. Боровинских // Совершенствование законодательства Российской Федерации о недрах. Основные аспекты проекта федерального закона «О недрах» (новая редакция): матер. региональной конф. (Северо-Западный федеральный округ, 27–28 января 2005 г.). – СПб.: Изд-во ВСЕГЕИ, 2005. – С. 85–87.
11. Василевская Д.В. О развитии российского законодательства о недрах. Энергетика и право: правовой режим природных ресурсов / Д.В. Василевская // Московский журнал международного права. Энергетика и право: правовой режим природных ресурсов. Специальный выпуск. – М.: Международные отношения, 2005. – С. 157–164.
12. Василевская Д.В. Кодификация законодательства о недрах: проблемы и перспективы / Д.В. Василевская // Закон. – М., 2007. – Август. – С. 139–144.
13. Василевская Д.В. Законодательство о недрах: целесообразность кодификации / Д.В. Василевская // Закон и право. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2007. – № 11. – С. 11–14.
14. Боева А.А. Кодификация законодательства о недропользовании в РФ: проблемы и перспективы развития / А.А. Боева // Юридический мир: общероссийский научно-практический правовой журнал. – 2009. – № 4(148). – С. 75–77.
15. Черданцева А.В. О кодификации горного законодательства РФ / А.В. Черданцева // Право и законодательство: проблемы и пути совершенствования: сб. трудов Всерос. науч.-практ. конф. (20 ноября 2008 г.). – Новокузнецк: НФИ КемГУ, 2009. – С. 163–166.
16. Баранов В.М. Концепция законопроекта: [учеб. пособие] / В.М. Баранов. – Нижний Новгород: Нижегородская акад. МВД России, 2003. – 190 с.
17. Мамутов В.К. Кодификации / В.К. Мамутов. – К.: Юринком Интер, 2011. – 248 с.
18. Кабриак Р. Кодификации = Les codifications / Р. Кабриак; пер. с фр., вступ. ст. Л.В. Головки. – М.: Статут, 2007. – 476 с.
19. Мірошніченко А.М. Колізії у правовому регулюванні земельних відносин в Україні / А.М. Мірошніченко. – 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2010. – 270 с.
20. Антонов М.В. Кодификация как социально-историческое явление. Рецензия на книгу Csaba Varga «Codification as a socio-historical phenomenon» / М.В. Антонов // Известия высших учебных заведений. Серия «Правоведение». – 2013. – № 4. – С. 254–263.

Анотація

Кірін Р. С. Проблеми кодифікації законодавства про надра. – Стаття.

Статтю присвячено дослідженню кодифікаційних проблем законодавства про надра, формулюванню на засадах еколого-господарської доктрини пропозицій щодо форми та змісту Кодексу законів України про надра, а також його складових – гірничого й геологічного права.

Ключові слова: законодавство про надра, кодифікація, кодекс, надроправо, гірниче право, геологічне право.

Аннотация

Кирич Р. С. Проблемы кодификации законодательства о недрах. – Статья.

Статья посвящена исследованию кодификационных проблем законодательства о недрах, формулировке на началах эколого-хозяйственной доктрины предложений по форме и содержанию Кодекса законов Украины о недрах, а также его составляющих – горного и геологического права.

Ключевые слова: законодательство о недрах, кодификация, кодекс, надроправо, горное право, геологическое право.

Summary

Kirin R. S. Problems of codification of legislation about the bowels of the earth. – Article.

This article highlights for research of codifications problems of legislation about the bowels of the earth, to formulation, on beginning of ecology-economics doctrine, suggestions in context of Pandect of Ukraine about the bowels of the earth, and also his constituents – mountain and geological right.

Key words: legislation about the bowels of the earth, codification, code, subsoil right, mountain right, geological right.

УДК 347.77/.78:342.82(045)

О. О. Ізбаш

ЗАХИСТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТИХ, ХТО НАВЧАЄТЬСЯ, У СИСТЕМІ ОСВІТИ

Одним із головних показників цивілізованого суспільства в усі часи було й залишається те, яка увага приділяється в ньому розвитку науки, культури та техніки, а вони можуть динамічно розвиватися лише за наявності відповідних умов, у тому числі необхідного правового захисту й оцінки інтелектуальної власності. Таким чином, у сучасному світі постає гостре питання: чи можуть ті, хто навчається, мати інтелектуальну власність, якщо разом з учителем (викладачем) брали участь у створенні творчих робіт, комп'ютерних програм та ігор, винаходу тощо?

Відповідно до Цивільного кодексу України та Закону України «Про авторське право і суміжні права» продукти творчості учнів і вчителя є результатами спільної інтелектуальної діяльності, яким надається правова охорона. Вони є інтелектуальною власністю тих, хто їх створив. Відповідно до ст. 13 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [1] права на результат інтелектуальної діяльності, створений спільною творчою працею двох і більше громадян (співавторство), належать співавторам спільно. При цьому всі учасники, які створили твір спільною творчою працею, визнаються співавторами незалежно від того, чи утворює такий твір нерозривне ціле або ж складається із частин, кожна з яких має самостійне значення. Тому кожен учасник (у тому числі й учень) створення творчої роботи, винаходу або комп'ютерної програми є носієм інтелектуальної власності та має право самостійно вживати заходи щодо захисту своїх прав, у тому числі в разі, коли створений співавторами твір утворює нерозривне ціле [2, с. 6].

До такої власності того, хто навчається, належать документи, здані тими, хто навчається (свідоцтво про народження, паспорт), та інші подібні документи; медичні довідки, свідоцтва й посвідчення, отримані тими, хто навчається, у процесі навчання; екзаменаційні роботи, тести та перевірочні листи, заповнені тими, хто навчається. Для нас інтерес становлять заключні роботи (наприклад, дипломна робота), дослідні зразки тощо. Щоб з'ясувати питання законності дій із використання або поширення чужих рефератів, курсових або дипломних робіт, необхідно визначити поняття наведених об'єктів.